

Масло Андрій Ігорович
*кандидат економічних наук, докторант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-498-9-7>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Історія еволюційного розвитку організованих товарних ринків у світі свідчить про систематичні трансформаційні зміни, які були викликані глобальною економічною нестабільністю та зростаючими потребами ринкових учасників у нових ефективних інструментах для мінімізації наслідків фінансових криз.

Організовані товарні ринки першочергово виконували функції регульованих майданчиків для проведення торговельних операцій купівлі-продажу реальних товарних активів, зокрема сільсько-господарської продукції, енергоресурсів, металів та інших товарів і послуг.

Ефективне функціонування організованих товарних ринків забезпечують високоліквідні інститути ринкової економіки – товарні біржі та інші професійні учасники біржової інфраструктури.

Біржова торгівля виконує важливу роль в умовах нових глобальних економічних змін у забезпеченні ефективного функціонування організованих товарних та фінансових ринків через [2]:

- формування конкурентних умов купівлі-продажу біржових строкових контрактів, серед яких найбільшу частку складають ф'ючерсні контракти та опціони на ф'ючерсні контракти;
- прозорість процесів біржового ціноутворення, яке забезпечується на основі послідовного формування біржових котирувань завдяки використанню мінімального кроку ціни;

- відкритість та доступ до біржових інструментів широкого кола зацікавлених інвесторів;

- акумуляцію інвестиційного капіталу та його трансферт у зростаючі ринки фінансових і товарних деривативних контрактів або цінні папери;

- розробку спекулятивних стратегій, які дадуть можливість інвестувати у стабільні біржові інструменти;

- використання біржових деривативних контрактів з метою управління ціновими та курсовими ризиками на спотових ринках реальних товарних та фінансових активів.

Крім того, біржові контракти надають можливість виконувати гарантовані операції між покупцями та продавцями. Трансформація умов функціонування спотових товарних і фінансових ринків відбувалась зі зміною технологій виробництва та технологічними революціями, які зазнало людство упродовж останніх століть.

Не дивлячись на тривалу історію розбудови міжнародних організованих товарних ринків, яка сягає кілька тисячоліть, кардинальні зміни відбулись в останні два століття. Дані зміни пов'язані з переходом бірж на організованих товарних ринках від торгівлі реальними активами – до торгівлі строковими біржовими контрактами, а саме товарними і фінансовими деривативними контрактами.

Сучасна електронна технологія біржової торгівлі дозволяє використовувати деривативні контракти на організованих товарних ринках значній кількості учасників, які можуть знаходитись у різних частинах світу.

Строковість та можливість виконання деривативних контрактів без поставки базових активів забезпечила трансформацію функціонального призначення організованих товарних ринків, перетворивши їх на світові фінансові центри спекуляції та хеджування.

Враховуючи важливе функціональне призначення організованих товарних ринків у глобальній економічній системі, в Україні також відбувається поступове врегулювання важливих аспектів

щодо удосконалення функціонування вітчизняних бірж на організованих товарних ринках. В останні роки держава прийняла багато кроків у напрямі удосконалення регулювання вітчизняних організованих товарних ринків з прийняттям Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», водночас, передавши повноваження державного регулятора Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку [1; 3].

За останні три роки організований товарний ринок в Україні також отримав нові трансформаційні можливості та став повноцінним регульованим елементом вітчизняної економічної системи [3].

Незважаючи на військовий стан, нині вітчизняні товарні біржі відновили свою діяльність і показують щорічний приріст торгівлі товарними активами, зокрема різними видами енергоресурсів та лісоматеріалами.

Важливу роль у відновленні та забезпеченні повноцінної роботи вітчизняних товарних і фондових бірж відіграло посилення вимог до роботи професійних учасників організованих товарних ринків та ринків капіталу. У даному відношенні необхідно відмітити підвищення вимог до ліцензування діяльності товарних та фондових бірж, а також до інститутів, які забезпечуватимуть клірингові розрахунки та гарантування виконання біржових строкових угод. Крім того, посилились вимоги і запроваджено ліцензування для провадження біржової діяльності з торгівлі деривативними контрактами.

Отже, враховуючи важливість та сучасне функціональне призначення організованих товарних ринків у ринковій системі, а також враховуючи щоденні нові глобальні виклики та цінову волатильність на світових товарних і фінансових ринках, виникає потреба у подальшій підтримці удосконалення вітчизняних організованих ринків із врахуванням вимог євроінтеграційних процесів.

Література:

1. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>. (дата звернення: 30.04.2025).
2. Солодкий М.О., Ільчук М.М., Яворська В.О. Біржова торгівля на товарних ринках: навч. посіб. Київ : ЦП Компринт, 2023. 588 с.
3. Магмедов Р. Реформування біржового ринку. Що змінилося? Економічна правда. 2024. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/08/8/717703>. (дата звернення: 30.04.2025).